

НАША ГОСПА ОД СВЕТЕ СМРТИ

I

Будан у Канкуну

Сањао сам како сам, на својој или нечијој туђој самрти, некоме обећао како ћу једном, кад кише прођу и лаки облаци попут глаголских радњи притисну криптичне реченице разлистаног дрвећа, умјесто у Комалу, под сваку цијену и неизоставно поћи у Канкун. Завјет је био изречен у грчу, и с неизмјерним сам олакшањем дочекао тренутак кад је тај снажни, нијеми мишићни немир – мој или нечији туђи – као руком однијела још потпунија, умало њежна тишина смрти. Тврдим: сви дани тога што нас је напустио не би достајали да се достојно опише ужас Канкуна, мртвог града. И та је ширина, беспризорна пољана глупости, стакла и снова, снатрења о томе да се бар на час буде нетко тко ниси, обучен у купаће гаће и смеђ; непрегледна је и лажна протежност тог хладног ужаса бубњала у мојим сљепоочницама кад ме из море пренула обавијест упућена без икакве сумње нама: путницима на лету за Канкун, згужваним у боингу нискобуџетног пријевозника. Иако је била тек средина сижечња, режњеви врелог зрака успињали су се из пијеска и асфалта мутећи атмосферу, преламајући зраке посљедњег сунца, чинећи приказ притом незгодно ружичастим. Под трбухом летјелице стерале су се тијесне, ужарене лијехе резорта, апартманских насеља, масажних и педикерских салона, те плажних и кровних барова, испресијецане вертикалама хотела чији су прозори, продужујући га и наизглед бескрајно умнажајући, такођер одражавали досадни залазак. Пожелио сам чашу воде, али је није било. Пожелио сам истога часа поновно уснути.

Ондје, дубоко у позадини, у дијелу града из којег полазе аутобуси којима се одавде бјежи и из којег се океан и његове наплавине чине неописиво страним, стајао сам ослоњен о рецепцијски стол и разговарао с Инес. Прије ње, познавао сам у животу тек двије. Прва, у чијој је пути свакако било нечега циганског, нечег што ме неком недокучивом магијом још у најранијем дјетињству спрјечавало да јој говорим „не“, ишчезла је из моје свакодневице прије него сам био навршио седам, и отада сам је сустретао спорадично, да би напосљетку на њу готово посве заборавио. Друга је била и још увијек јест она Десета муза, Мексички феникс; пјесничка ријеч оваплоћена у перолаком, кужном тијелу Сор Хуане Инес де ла Круз, најљепше кћери барока, барока у чијој суштини лежи такођер нешто сасвим очито циганско. Између мене и Инес, рецепционарке свратишта које мирише на хлороформ и стјенице, легла је будност континената, једна непостојећа ноћ која жуља као камен у ципели и истовремено привлачи попут магнета. Из кухиње је, маскирано у мирис каве и такоса, допирало

обећање будућности, док је садашњост, оно што још није посве присвојио хрђави шкрипац прошлог, непобитно носило знојан и недохватљив мирис Инес.

Потоња, *моја сиварна Инес*, о свему је могла рећи мало и ништа. Никада није била у Комали нити је жељела тамо путовати. Чак ни након што се рођак Рамон, на претпрошли Día de la Constitución, ондје оженио. „Али за неко шкрто комалско ђубре, шкрто како једино комаљани, код којих само жеге, коза и камена има у изобилју, умију бити“, говори, па би му, барем што се ње тиче, боље било да је остао овдје, на рубу Јукатана и свијета, кући са својом мајком. Приближавало се већ подне, сунце у зениту љуштило је слој по слој све бљеђе жбуке, а свеprisутна је снажна, бјеља и бјеља свјетлост чинила сваку идеју сна обијесном. Купио сам примјерак *La Crónica de Hoy*, марамицом отро зној с чела и у полушапту поновио посљедње што ми је рекла Инес: „Заборави ту глупу Комалу, ондје се рођаци жене, кажу да од тога људима ондје знаде нарасти реп.“

Укрцао сам се у црвени АДО аутобус, који вози за Тулум.

Помрчина у Тулуму

Нека мјеста заударају на несрећу. Неке несреће, међутим, сасвим сигурно на себи, као на кожу утиснут жиг, носе јасан воњ мјеста, воњ који је готово могуће видјети. Има и оних чије расцвало трупло шири око себе било забаве, пошасте која притишће човјечанство фингирајући и иначе упитну, у разноразним медицинским приручницима демистифицирану но и даље неухватљиву квалитету познату као живот. Није ријеткост да поједине градове и градиће, напосе оне чију ноћ прибијену на небо држе заковице распоређене у облику сазвијежђа Јужни криж, одаје мирис сачињен од комбинације споменутих категорија, у свим могућим мјешавинама и омјерима, понекад чак и раслојеним у времену; упућујући на неко нестварно *џрије*, док мирис сâм, својим снажним бесаним рукама, налик полудјелом телеграфисту откуцава оно извјесно *касније*, *џослије*. Тулум је, непотребно је подвући, очито био од таквих.

У градић у савезној држави Кинтана Ро, један од посљедњих које су подигле па, гоњене горућим мачем Хуана Дијаса од Севиље, злог бијелог бога уздрхталог од рума и злата, затим једнако тако брзо напустиле Маје, стигао сам црвеним аутобусом за 170 пезоса, у којем је свирала кансон ранчера. Паперјаст, мек, а ипак продоран глас Винчентеа Фернандеса Гомеса, краља ранчерске музике познатијег под надимком Ченте, извирао је испод црног, као кремом за ципеле извученог брка, одбијајући се у опаком рикошету о слике светаца залијеђене на шофершајбни; кружећи, налик пијаном виску, око голога спаситељевог тијела које се у концентричним круговима увијало око оси ретровизора, очешао се затим о бриљантином улијеђену кокотицу возача, да би се, коначно, попут сретно залуталог метка смирио у шкрипутавим вратима станице. Врата су водила равно на Авениду Тулум, улицу која као да је испала из неког филма о Дивљем западу, само много шаренијем и заправо посве питомом. Отворио сам претпосљедњу страницу новина и погледом потражио прогнозу: жаркожута, масно отиснуто малено сунце поклапало се у потпуности с оним небеским. Календар мјесечевих мијена најављивао је међутим, још исте ноћи, потпуну и неопозиву помрчину.

Град Маја, пољана рушевних палача, храмова чијим су стубама текли потоци вреле крви и неописивих кућа на ободу данашњег града, био је такођер мртви град, али на један сасвим другачији, много дословнији начин. Ипак је у њему и даље живио вјетар у крошњама палми, и народ игуана је, мирно као да срче каву у кантини на Каље Меркурију или шеће парком Дос аквас, на челу са својим игуманима столовао у срцу приче о једној пропасти. Туристичке из Баварске спржених леђа листале су викенд-романе и тункале кришке зеленог манга у сол, а мегалитски се камени блокови под батом сунца мрвили у неочекиван, посве католички прах. Храм фрески остао ми је за леђима, док су се очи, мућене сувишком свјетла, привикавале ексцесу океана. Разодјенуо сам се, јер се у близини смрти боље затећи гол, и заронио под тиркизну површину.

Доље су, у њежној дубини, пливале циновске раже, шарене рибе и корњаче рођене у вријеме мог оца; свакако у једно сретније, корњачама као и људима наклоњеније, вријеме. Грациозно гибање раже подсјећало је, осим на окрете и пируете летећег Нижинског у *Посвећењу Њрољећа* или *Послијејодневу једној фауна*, на полагање, котрљајуће стихове Батлера Јејтса зачињене с нешто доброга строг Гонгоре: „Међу школском дјецом“ коју, могуће фатално, за мрачним углом сусрећу и содомизирају безвремене Самоће. У под-тексту је дрхтао дашак мистике Ангелуса Силесијуса. Корњаче су се кроз плаветнило кретале мање страшно, сличније четвротактном мотору који полако посрће. Њихово телеграфско цупкање призивало је стихове поштанског службеника Аугуста Штрама, сучељене с једнако кратким, иако много апстрактнијим Попиним описима животиња. Свакој корњачи и свакој ражи дао сам име Педро, по свом оцу којег сам дуго тражио.

Кад сам изронио, вечер је већ била ту. Још увијек жив, жут котач мјесеца освјетљавао је трулеж Тулума, и на њега су лајали улични пси. У бару „Апељидо“ наручио сам дупли Pelotón de la Muerte и млаку Викторију, и готово одмах затим још један мескал и још Викторије. На небу се, сасвим очито, одигравала побуна изворне ноћи, ноћи у којој свјетло губи и оно посљедње опипљиво упориште, устанак таме која ће, овај пут теже наоружана, једном сигурно доћи. Педаљ по педаљ побјеђивала је црна сјена планете, док посред тулумског неба, налик угљеној јабуци, није висио тек реалистички, овално уоквирен портрет будућности. „Да бар постоји лифт да се онамо попнемо! Мјесец је подиј на којем трапави, изгубљени пјесници Еуропе покушавају плесати салсу!“, рекла је Лоте, Низоземка с волцима око глежњева, поцупкујући уз тактове техни. „Идемо!“, рекла је без размишљања, не слутећи да помрчина постаје стална, да, овако или онако, сваки лифт на крају вози за губилиште.

Паленке, и жив и мртав

О себи сам, иако сам се, разумљиво, сусретао размјерно често, могао рећи мало и ништа. Све то стане у један мршави пасус: био сам брадат и ћелав човјек на прагу своје тридесет и пете године, помало грчког носа, висок и лошег слуха, ријешен да пише и да се што је то могуће темељитије искоријени; да – при чему је синтагму која слиједи потребно узети посве и радикално идеолошки – напусти свој дом и своје почело. Одјевен сам био у кратке траперице, тенисице чији је прамац бушио нокат начет поодмаклом гљивичном инфекцијом и кошуљу од нешто свјетлијег трапера оковану

седефастим пуцетима, чије сам иначе високо подврнуте рукаве, смичући истовремено лажне реј бан наочале сувише тамних стакала, одвртао с приближавањем варљиве мексичке ноћи. Био сам гиздав и у власти понеког порока или страсти, о чему је за сада боље шутјети. Згужван од дванаестосатне вожње аутобусом и лишен било које од мисли, такав сам стигао у Паленке.

Није још било свануло, и водени жиг мјесеца био је још увијек видљив у за то предвиђеноме углу неба. Запосленик колодворског киоска сипао је под болнички неонским свјетлом у мој американо америчку дозу шећера, док су се ријетки путници кутрили у пластичним столицама или мјесечарили погледа прикованог уз дигитални дисплеј. Сан још није био посве завршио, и сасвим извјесно није још било почело вријеме будности. „Ето“, рекох сам себи, а да нисам био сигуран на што се точно то „ето“ односи. „Ето“, поновио сам себи у браду, јер сам очито био један од оних преплашених, од бога напуштених људи; људи који самима себи говоре *еџо*. Претила жена у хаљини с цвјетним узорком похлепно је полизала марку, и с изразом неописивог гађења препустила дописницу чврстом поштанском мраку.

„Чини се да овдје никада неће сванути“, рече. Посљедњи слогови још су одјекивали замрлом халом док је препланула, тетовирана рука без муке подизала превелик руксак. „Пођимо потражити доручак“, рекла је, и то ми се начас учинило мање безнадним од бескрајне резигнације етоса који ме у посљедње вријеме био већ посве обузео, стијешњен у ону стидљиву ријеч. Десет минута касније продавачи психоактивних гљива распарчавали су своју робу под фирмама маријачи састава и огласима *Loterie nacional*, док се Паленке полако будио уз сапуницу на терасама раних локала, а пси се лијено протезали шепалући према првим баченим коскама. Улицама су, налик сјенама, тумарали бркати људи крупних меланколичних очију. Подијелили смо порцију *huevos rancheros* и Хана, канадска конобарица, одлучила је, умирена мојом поштапалицом, да преко кафе и неколико цијеђених сокова проспе преда ме читав свој досадашњи новобрунзвички живот, сав његов снијег, зној и сузе; зброј суза хладног континента.

Овдје, с овим вијугавим улицама, уредно подрезаним крошњама дрвећа, једним неописивим спомеником планети и Ханиним тихим јецањем престаје живи Паленке и започиње његова смрт, тиха химна његовог мртвог. Ту нема Хана, нема тијесног мицелијског лудила, ту више нема мјеста за *еџо*. Џунглом су расуте пирамиде, опсерваторији за заборављене звијезде, у коров урасли тронове, храмови крви и времена. Кроз приказ вијуга кристална горска ријека разносећи непреводиве ријечи, уздахе који као да долазе са слика Ремедиос Варо, извијају се из уста лутака Лоле Куето. Све је превелико, превише изгубљено, све је сувише мртво. Ипак, прецизни мајански календари откуцавају још увијек негдје у позадини, као прашумски сатови. Коријење уједа месо камена. И катакомбама, као да Индијана Џоунс полако пада у дубок сан, главињају подивљала стада оваца. Свакој овци и сваком гаврану дао сам име Педро, према свом оцу, којем сам сада већ био опасно близу. „Ето“, рекао сам себи у браду проматрајући фигурицу с ликом Предатора, који је из профила подсјећао на Доналда Трампа. „Ето“, поновио сам кад сам се успео до самог врха; кад је све пода мном, докле год је поглед сезао, изгледало као да гори.

Сан Кристобал де лас Касас који полако тоне

Напредовао сам према југу. С Табаском за леђима и гватемалском џунглом у предјелу лијевог бубрега слијевао сам се низ мапу Мексика, као и увијек када се крећем у смјеру југа, праћен јасним осјећајем спуштања, иако сам се читаво вријеме заправо успињао. Осјећао сам се као одметнут курсор на синоптичкој карти која прогнозира коначну пропаст времена, *time*, не *weather*; дрхтао сам налик на иглу наркоманског компаса. Уз кожу мог образа, приљубљену уз прозор бијелог комбија с натписом *Bi-envenidos a Tulum*, лијепиле су се са оне стране стакла голе висоравни Чиапаса, сиво и смеђе стијење и шуме кактуса сличне батаљуну огромних пропетих пениса. Цијела регија подсјећала је на предимензионирани јастучић за игле, а ја на једну пробушену чарапу. Возачу, чије је ћелаво тјеме сатима попут приказе поигравало пред мојим очима, надјенуо сам име Педро, и препустио се пороку сна.

По прашном паркиралишту с оне стране Мирадора вјетар је разбацивао конзерве и котрљао свјеже опушке, звук пета на ситном шљунку носио је распршен ритам шушкалица, а шкрипа точкова преузимала улогу прве виолине у оркестру сотонске салсе. За двадесет пезоса таксист ме одвезао у hostel у четврти *Cinco de Mayo*, коју не треба бркати с истоименом, много отмијенијом улицом колонијалних вила и раскошних унутрашњих дворишта. Утјешна награда била је чињеница да је прољеће одувијек било моје најдраже годишње доба, вријеме када се природа буди и горе ивањске ватре, као у циганским пјесмама или стиховима Вордсворта и Ејми Лауел. Све то једва да ме је штитило од оштре планинске ноћи. Навукао сам све што сам имао и до зоре лежао бројећи стотине лежећих полицајаца које је комби, мигољећи завојитим цестама кроз села којима сам заборавио име, те ноћи отпратио у незнани запатистички пакао. „Добро јутро“, назвао сам самоме себи, тек што је било свануло. „Јутро“, спремно је одвратио Паул, као да га је нетко послао да ме спаси.

Рођен у Берлину 1946, издигао се их гомиле рушевина као мршаво дојенче-феникс, с димом који се успињао из кратера савезничких бомби, петотонских крмача с порукама попут *die pigs* и *here you go*, *Krauts* нажврљаним на глатком челику. Мајка му то није никада јасно рекла, тек је натукнула не гледајући га у очи, али Паул је био резултат највећег масовног силовања у повијести човјечанства, посљедица једног од стотина тисућа порода који су вриском обиљежили један пораз и једну шире схваћену побједу. Свом оцу, руском војнику непознатог чина и поријекла, приписивао је љубав према класичној музици и склоност *шииично славенској меланколији*. На интернету је научио стотињак ријечи руског, па на Јутјубу понекад пушта совјетску химну и притом безгласно плаче. Морао сам си признати да и сам понекад пустим сузу кад су у питању оде некој далекој, давно изгубљеној слободи, и уједно одвратити Паула од идеје да у овом дворишту док је свијета и вијека одсад заједно славенски ридамо. Живио је, уосталом, од 1948. углавном у Америци, испрва годинама у војној бази. Посљедњих седам проводи у соби у овом истом hostelu на Каље Хондурасу, насупрот бријачнице „Сан Франциско“ и Прве назарећанске цркве „Емануел“, читајући дебеле књиге танких страница које путници ондје остављају и припремајући се да се врати у Нирнберг, кући, не би ли био ближи сада све бројнијој, пустињом Њемачке расутој родбини. Не

знам да ли на крају спозна како у повратку, као у народној мудрости, нема заправо ничега. Идуће ноћи, пред растanak, грли ме, тапше по рамену и у ухо ми, тако да могу осјетити његов уморни мирис, шапуће *счасливооо љуши*.

У том тренутку крвав залазак над Сан Кристобалом већ је на измаку, као млада револуција која полако блиједи. Све што блиједи морало је, међутим, барем једном свакако засјати, понавља Сабкоманданте Маркос, Делегадо Серо, док пред спавање патролира једним од оближњих аутономних села. Овдје, за нијемом шумом мојих ребара, над градом још увијек бдије голема црква која тоне у све гушћу таму, црква изнутра освијетљена неоном и окићена пластичним цвијећем, у којој столује црни Исус који подсјећа на црног трансвеститског принца. Ипак, ниједан мрак није таман као мрак цркве. Ниједна теологија није теологија ослобођења.

Оахака, или о умору

„Охохохохо!“, закикотао се наједном Педро П., возач црвеног АДО аутобуса који је цвилећи кочио, сучући притом једном руком брк налик ономе Емилијана Запаате, а другом тек овлаш придржавајући волан. „Охохохохо“, поновио је овај пут нешто тише, када се возило већ било укопало у мјесту, као у сразу с Медузиним зјеницама скамењено пред призором четири такођер затечене, у бијело-модру доламу упакиране школарке које су одлучиле да пређу цесту. Ја сам, у себи и само за себе, без неког разлога помислио: „Неон. Неон је тај који ждере ледену таму с небеса, неон је једини који нас може спасити.“ Затим сам, и даље безгласно, наставио надописивати каталог својих страхова, покушавајући притом, под сваку цијену, барем док се још једном не смркне остати будан.

С блијештећег плазма екрана у куту допирала је – *бо бо бом бом* – пјесма „Др. Психијатра“ Глорије Треви, права мексичка музика, духовита, интелигентна и изнад свега страствена – *бобобобо бом бом бо бом* – миљама удаљена од епских, сладуњавих перуанских сага о кондорима или малоумних регетон пјесмуљака што тресу плесне подије континента, од Порторика све до Огњене земље. Без обзира на заразну мелодију и ритам који покреће ужегле бокове, као жалужине на излоге затворених дућана или решетке на затворске прозоре, вјеће су се неумољиво спуштале на мрачне прозоре душе.

У тами, заводљивој но ипак привременој, на том се од полаганих, тешких трептаја на кратки рок успостављеноме платну одвијала ревија једноминутних урадака, нека врста филмског журнала двају посљедњих, од сна ослобођених дана. Прва рола приказивала је наизглед бескрајну вожњу преко планина, полагано котрљање висоравнима сличним мјесечевом пејзажу обраслом кактусима налик на оргуље и жукама налик горућим грмовима, док је над свим, слична смрти у *Смрти Арјемеија Круса*, бдјела идеја краја утјеловљена у орловима и тустим лешинарима. У другој су на реду били нејасни призори ноћи. Полицијски пунктови, претреси од стране бубуљичавих младића с дугим цијевима, пишање у неодредиви сат у пустињи којом, подижући олујне облаке прашине, шиба врућ вјетар налик на фен. Затим продавачи тиркизних мрежа за спавање, комарци велики као новчић у смрдљивим заходима кантина, пркос

пustoши раскошне као зброј свега истовремено живог и прошлог у *Terra Nostri*, грч побједничке лубање, као на илустрацијама уклетог Леополда Мендеса. Трећа рола била је већ посве апстрактна, бавећи се углавном неважним детаљима из кржаве по-вијести Мексика, непредвидивим, а ипак посве очекиваним смртима људи, пијетлова, змија, паса и других, аутору филма евидентно мање интересантних животиња.

Смјестио сам се у мали, обитељски хотел имена „Каса Кармен“, или „Каса Кристина“ или, могуће, „Каса Катарина“, и размотао још вруће такосе што сам их, упаковане у алуминијску фолију, био купио у печењари преко пута. Град је око мене са свих страна пулсирао као тешко телеће срце. Колонијалне катедрале расипале су барок куге и богиња, подерани плакати оглашавали лоше плаћене послове у угоститељству и услужном сектору, салса барови привлачили госте ћеретањем удараљки и свјетлом рефлектора, а тетовирани, хипстерски конобари скупих чоколаторија полако топили плочице чистог какаа. С приближавањем ноћи улице око средишњег трга одзвањале су све снажније, а сам Сокало започињао је свој прави живот. Као у калеидоскопу у облику сордине, калеидоскопу уметнутом у отвор апокалиптичке трубе, растакали су се калдрмом забављачи свих врста, гутачи ватре и пијани жонглери, читава поплава маријачи састава и остарјелих парова што плешу салсу у сјени шаховских плоча и над свим неон, онај бесконачни неон на небу одражен у ријетким и ниским облацима.

Pa' todo mal... mezcal y pa' todo bien... tambien!, писало је над шанком у малој крчми поред Mercado La Cosecha, и одлучио сам то узети као мото; исушити изнутра своју будност и иглом је, налик ријеткоме кукцу, прибити подстављеној плутеној подлози. Након низа локала испуњених сличном клијентелом веома сличних намјера, већ на путу кући – у „Касу Кармен“, или „Крестину“ или, сасвим могуће, „Катарину“ – набасао сам, као на изгубљену Комалу, на Нови Бабилон. Унутра је, у полусвјетлу, свирала љепљива румба. Марики на споју мазиле су се преко дрхтавог пламена свијеће, гости су наручивали коктели имена попут *Oaxacan Slushie*, *Marrakesh Express* и *Mezcal Paloma*, а један гринго, сличан човјеку којег нисам видио годинама, завлачио је руке под сукње припитих дјевојака. Дјевојка у претоплом пончу, могуће такођер припита, исписивала је наливпером у биљежницу ретке и ретке уредног текста, а над свиме су из оквира врата, испијајући млаке Викторије, бдјела тројица меланколичних мексичких пјесника, пјесника дугих коса одјевених у модри трапер и већ одебљих иако размјерно младих, из чијих су стражњих џепова и кожных торби пребачених преко рамена вирили раскупусани свесци у меком увезу; укратко, оних изгубљених људи који не могу бити баш ништа друго доли меланколични мексички пјесници у срцу суботње вечери изгубљене у непрегледном архиву проћерданих субота свијета, и закључио сам да их је могуће једино вољети. Подигао сам своју чашу, и одмах затим спустио чело на непочишћен стол.

„Неон“, помислио сам. „Само неон нас може спасити“, помислио сам и истога тре-на опет заборавио. Знао сам само да је све страшно, и да једино сјећање, које је од свега живог најближе и највише слично сну, може јамчити значење ријечима, неопи-љивој, тајној стварности с тавана наше ноћи.

Ниоткуда, с оне стране хрђаве ограде од заварених челичних плоча, као разгледница из неког другог свијета и времена, допире проба гудачког квартета, изведба која се након неколико минута напрасно прекида како би дубок, акузматични глас једном ријечју но беспоговорно опоменуо виолу; тек тако, без интонације или ускличника, али с дозом рафинираног очаја: „La viola.“ Мелодија која се одмах потом наставља ширити кроз невидљиве отворе меланхолична је, тешка и слатка, могуће глазурно-горка на рубовима, као да је у питању какав Пјацолин бандонеонски комад, или пјесма Карлоса Гардела преаранжирана за Бергманов јесењи филм. Све то, читава лебдећа звучна слика, припада изворно уској, скрајнутој улици недалеко од зелене тржнице у Оахаки, у истоименој, трећину дана вожње удаљеној савезној држави. Сада, наизглед ничим изазвана, она одзвања у мом унутарњем уху док силазим степеницама станице Морелос метро линије Б, степеницама које воде право у прашно срце Колоније Морелос, „сиромашне још од доба Астека“.

Моју одгођену гудачку минијатуру замијенила је учас заглашна бука Авениде Конгресо де ла Унион, измијешана с тврдим хип-хопом чије ријечи нисам успијевао пратити. Носио сам под пазухом своју глад и дане акумулираног, у кошмар Дистрита Федерал одједном наглавце уроњенога умора. Као и сватко, носио сам у себи вирус смрти, тражећи за њега истодобно лаичку дијагнозу, протуотров и светиште. Сањао сам углавном будан, у ходу, јер је сан представљао губљење драгоцјеног времена, које се у отписаним, заборављеним календарима таложило као у коначној температури листи, чији се испис напрасно и неопозиво прекида.

Плато пред станицом био је испуњен продавачима воћа и кућних потрепштина. Њихови су се штандови, с друге стране цестовног тракта осликаног предимензионираним, наивним портретима политичара, умјетника и спорташа у графитној техници, губили у поплави бувље пијаци, а на картонима, најлонима, или запишаном асфалту између штандова сједило је, лежало или тетурало мноштво пијаних, дрогираних и лудих. Било је шест послијеподне и сумрак се полако кутрио испод потплата, дрхтаве фигуре скривене у сјени шилтова и масних шешира добавивале су „Hola, gringo!“, или штектале нешто неразумљиво. Нисам одговорио. Погледа чврсто прикованог за очи Нелсона Манделе и затим очи хрвача Алехандра Муњоса Морена, познатијег као Плави Демон, купио сам четири наранче и забубњао по огради стамбеног комплекса од црвене цигле, утврђеног смрвљеним стаклом и увојцима од бодљикаве жице. У углу дворишта старија госпођа пекла је говеђе изнутрице. Шарене лампице заостале од Божића палиле су се и гасиле у смртоносном, хистеричном стакату само њима познатог оркестра, развучене над лијехом једнако шареног цвијећа, које је подсјећало на тулипане. Од зализаног типа у поткошуљи пазарио сам у стубишној сваштари још сапун, боцу воде и пиво, а затим учврстио резу на вратима с наљепницом „Viva AMLO!“ у бојама мексичке заставе. Акроним Андреса Мануела Лопеса Обрадора забљеснуо је начас као прољеће и обећање будућности, а низ авенију је, заводљиво, мрсећи планове пролазника и паса, пузао мирис спаљеног меса.

По дану, када их разложи продорна бјелина свјетла, неке ствари уистину изгледају друкчије, лакше, живе на неки себи својствен, раније патином таме скривен и на гласину сведен начин, као да би то свјетло један по свему фаталистички сценариј својом познатом враџбином превело у много оптимистичнији филм. Слика биједе остаје, међутим, непромијењена.

У какофонији сачињеној од подневних звона, вриске уличних продавача, крикова пијетлова и штуцавог промета Авениде дел Травахо умачем чурсе у шалицу филтер-каве, док свугдје около дивља тајфун тржнице Тепито. Све што би такав један божански усисивач могао подићи и опет без неког реда спустити на исто мјесто те понудити на продају постоји овдје, гдје парадокс свемоћи изгледа друкчије: може ли бог купити нешто за што је сам одредио како није на продају? Тај деспот који постоји колико раздјељак Доналда Трампа, недостатак који најбоље свједочи поплава његових наводних трагова. У висини очију њишу се пластичне крунице. Витрине с такосима бљеште у милости неонских госпи. Под тезгама дријемају ниједи пси сантерије.

Х. и ја се вучемо врућим цестима, чекајући да нам се коначно придружи Х. Шутирамо конзерве и плујемо на под не бисмо ли осјетили отпор властитих тијела, трудимо се оставити дојам истодобно чврстих и опуштених момака; бирамо људе с којима ће нам се погледи срести, мада знамо како немамо никаквих шанси. Улице окомите на Авенију рада подсјећају на уредно развучене бијеле линије. Док у неку од њих не забијеш нос, немогуће је знати која је начињена од брашна, а која крије спидбол и мишомор. Х. је биокемичар, а ја сам кемији склон: умјесто у жамор дјеце која набијају лопте и шутњу старца који картају у сјени мексичких чемпреса, скрећемо у улицу безимених отапала, љепила, крека, хероина и јефтиног алкохола, у којој јутро изгледа као помрачење у подне. Претварамо се да нас се то уопће не тиче. Са зида спремног за рушење сричемо графит о поезији, слободи и содомитима (могуће да је у питању био погрешан пријевод), док два тетовирана, добра познаваатеља шпањолског (могуће управо аутори споменутога текста) устају с мадраца који се пуше и крећу у нашем смјеру. Један од преводитеља се зове Хорхе, као Луис Борхес, а други Хосе, као Лезама Лима. Иако у овом одломку, очито, сви ликови имају исте иницијале, што отвара простор за потенцијално занимљиву игру идентитетима, одлучујемо се ипак за конвенционални наратив и журимо кући не сачекавши крај стиха, како бисмо провјерили је ли Х. сада напоскон будан.

Али од смрти није могуће побјећи. Задихани, скрећемо за први угао, одакле се већ може назријети утјешни, спрејем уредно обојен бетон линије Б. Мурал с маскираним лицем Родолфа Гусмана Уерте, у борби прса у прса прослављеног као Ел Санто, убрзано расте у нашим зјеницама у часу кад нам се на путу испријечи големи стаклени саркофаг, олтар и дом *Nuestre Señore de la Santa Muerte*; наше Госпе од Свете Смрти. Свијеће, пластично цвијеће, лампиони, бројанице и иконе уносе нови живот у крто жутило кости, зуби лубање као да реже: „пупољак, пупољак“. Вео подрхтава под батом корака. По стаклу кењају голубови. Сасвим необично, недокучиво, али нитко се, ни жив ни мртав – у овом одломку као ни у читавој Комали – ноћас не зове Педро.

Х. & Х. и ја сједимо под свјетлећом таблом хотела „Хидалго“, на вањском рубу њежне пустиње досаде, љуштећи коштице. Горући неон слова преплиће се и мијеша с црвенилом источног неба, одразом стотину година старе револуције која, схваћена као активни принцип, још увијек тиња над порфиријанском сецесијом Палаче Поште, над њеним есхеровским, бљештавим стубиштима, као и крилатом куполом палаче Bellas Artes. Саксофонист на углу подсјећа на младог Герија Малигана; односно, на неког тко је прогутао читавог Малигана који сад пуше с дна големе, мрачне утробе, као из гробнице, или из тијела кита. Птице које се јате над куполом невјеројатно су налик на ластавице.

Сањао сам да је Х. лик у филму *Bring Me the Head of Alfredo Garcia* Сема Пекинпоа, али такав какав у коначној верзији филма, као уосталом ни у самом сценарију, уопће не постоји. Х. је у сну био дио комплота између зликовца познатог као *El Jefe* и Тересе, његове кћерке, а глава која се, налик Крститељевој, имала појавити гола на сребрном пладњу била је моја. Постоје снови бољи и снови лошији од нас, но већина људи је, чини се, вјечно заточена у свом најгорем сну. Пруст пише како волимо само оно што не посједујемо потпуно, али се глава одупирала тој попустљивој логици: инсистирала је да остане као предувјет оне љубави цијела. Јутрос, по буђењу, никако нисам могао са сигурношћу рећи о којем је од двојице Х-ова била ријеч.

Испричао сам им то док смо с коштица прелазили на кухани кукуруз. Ни њих двојица нису се могли сложити коме би улога боље пристајала, а уложили су и низ (углавном оправданих) приговора с обзиром на контекст Прустове мисли те начин на који је потоња била сањана. Тада смо се већ, Улицом Игнација Аљендеа, били успињали у смјеру Plaze Garibaldi, размишљајући о томе да елите замијенимо пулкеом или пивом. Мексико се, уистину, те вечери доимао као земља метаморфоза.

На Гарибалдијевом тргу једни су маријачи састави прашили своје кориде, док су други, припремајући се да допринесу свеопћој какофонији, угађали инструменте или се излежавали под дрвећем, пазећи да на напраше и не изгужвају униформе сличне хармоникама дугметарама. Сладоледи су се по убрзаном поступку топили у рукама дјецe, а на масним картонима уз руб развлачили су се бескућници и алкохоличари. Х. & Х. и ја смо отворили конзерве с пивом. Чуло се познато, умирујуће шиштање, као да дубоко у тијелу конзерве нешто кључа. Минуту касније, два су се службеника специјалне полиције, опремљена сузавцем и дугим цијевима, већ била љубазно нудила да нас на тридесет и шест сати лише слободе, или према суманутој тарифи одеру због алкохола на јавном мјесту. Започели смо с преговорима. Службеници – могуће Хуан и Хесус – преговарали су на начин Сфинге: изгледали смо, мирисали и изнад свега говорили као поуздан, европски *cajero automático*. Док сам у стражње двориште бара „Salon Tenampa“ носио свежањ пезоса у договореном износу од све скупа око деведесет америчких долара, размишљао сам о глави која је некада припадала Троцкоме. У добро познатом инциденту који се, у љето 1940. године, одвио у црвено окреченој кући удаљеној пола сата вожње метроом, та глава, посредством перфидне политичке реакције и оштрога вршка цепина, нажалост није успјела остати цијелом. У том свјетлу

сада, у стању веома сличном ономе што би се могло сматрати будношћу, ипак вјерујем да је Пруст био у праву.

Утрчали смо у бар без имена да попијемо то најскупље пиво у животу чији је опсег коначан, захвални затворима државе Мексико и мексичким снагама реда, њиховом макар привременом одсуству. Побједа се доимала далеко, а непријатељ недодирљивим, али ми смо знали да то не може бити тако.

* * *

Два дана касније, у пулкерији „Pakaly“, на чији стражњи излаз у вријеме љетног солстиција упућује сам вршак сјене антене с крова Torre Latinoamericana, у полугласу који понекад копни до шапта, планирамо поход на Којоакан. Ондје се, осим прослављене Плаве куће пара Кало/Ривера, налази и већ споменута Црвена кућа, у којој је стаљинова свиња Меркадер, непрецизним замахом, ипак отворила позамашну рупу у потиљку Лава Троцког, док је крв која је из отвора липтала невјеројатном брзином на бијелим плочицама исцртавала посве апстрактну мапу слободног свијета, флуидну карту у боји трулих вишања. Наш водич требао је бити млади пјесник и трговачки путник Роберто, а припремали смо се детаљно, сатима између осталог педантно проучавајући Риверине мурале у дворишту Palacio Nacional. Посебна пажња била је посвећена монументалној „Повијести Мексика“ која је, према неким опскурнијим тумачењима троцкистичке кабалистике – иако завршена пуних пет година прије немилостивог догађаја – наводно упућивала на читав низ потенцијалних егзекутора. Попис је укључивао и неуспјелог атентатора Јосифа Григулевича, Стаљиновог амбасадора у Југославији који је, услјед хладноратовских параноја и перипетија, имао мисију убити такођер Тита.

Зидови Пакалија били су прекривени уоквиреним фотографијама хероја мексичког хрвања, прије свега Плавог демона, Ел Санта, Човјека с тисућу маски и Горија Герера, те осликани ближим и даљим, људским и животињским рођацима Калавере Катрине, покћерке демонског гравера Хосеа Гуадалупеа Посаде, као и десетинама већих и мањих шарених шећерних лубања. Дебеле пијанице с гузним деколтеима и панкери пробушених носова лијено су подигли поглед када је ушао Роберто, беспријекорно одјевен. Р. је један од млађих чланова најуже језгре организације познате као *Círculo de Poesía*, коју би се, најкраће и истовремено веома прецизно, могло описати као пјеснички картел. *Círculo* окупља пјесништву посвећену издавачку кућу, пјеснички фестивал, књижевни часопис и кружок те дистрибуцијску мрежу – дио који, обилазећи својим фургоном облијеђеним симболима удружења градова и села Мексика, суверено води Роберто. Свртили смо пред центар „José Martí“ да покупимо некакав пакет, а затим се сат времена кроз ужас промета пробијали у правцу некадашњег колонијалног сателита, одавно већ посве прогутаног од стране вруће градске животиње. Роберто говори о тишини, о насиљу и оним другим картелима, о најдужој мексичкој ноћи чије дно изгледа као дно каде, у чијем вртлогу се и наши животи сада обрћу и ковитлају налик на клупко пупчаних длака. Име Андрес Мануел Лопес Обрадор у његовом особном рјечнику однедавно стоји за наду. Нада је тражена роба, и тај сvezак је тренутачно међу најпродаванијима у земљи.

Недалеко од средишњег трга, трга зеленог и на неки угодан, расипни начин немирног, једемо пилу са скакавцима и разговарамо о ријечима које ткају невидљиву али свеprisутну испуну свијета, тајновиту филу која том свијету даје окус непредвидивости и авантуре, чинећи га истодобно сличним безглавој празничкој пурици. У исти мах то фино ткање представља његову колијевку, кошуљу и његов посмртни покров, али у смислу бајке о новом руху – цар-свијет је пред нашим очима заправо читаво вријеме гол. Чак и када га се случајно ухвати, ако му се не успије тог истог часа заврнути вратом, он нам се онако гладак и мастан измигољи, као што један хрвач из клинча исклизне другоме, или прасе пред клање неочекивано надмудри човјека. Разговарамо у давно проваљеним шифрама, о Бенедетију, Ваљеху, кад је баш нужно Пасу, о оградама и маскама; хладном, удаљеном планету Писарник. Сједимо у ишчекивању да се било што деси, у нијемој потрази за догађајем, нечим што би могло метастазирати у књижевни текст. Напокон увиђамо властиту погрешку. Каснопоподневно свјетло пада на терор догађаја, и то благо, мекано свјетло постаје његов разорни термидор: једини релевантан и апсолутно нужан догађај у књижевном тексту сам је догађај литературе. Сједимо док се из најцрње дубине наше властите ноћи, ноћи која *јесмо* ми сами, не огласи изненада неописиви хор: заори се посмртна пјесма скакаваца.

* * *

„Сантјаго де Чиле је најдосаднији град у Америкама! Барем у оној Латинској. Барем за мене. Али, што ће ми забава за неког другог, по неким туђим, сто посто грозним критеријима?“, говори Рената, док у безименом ресторану недалеко од хипстерског бара „Bósforo“ гутамо перуанске *ceviche* и хоботницу непознатог поријекла. „Код нас у Гватемали је опасно, чим сунце зађе возим с лутком за напухавање на сувозачевом мјесту да заварам цестовне разбојнике“, говори, „опасно је, али барем човјек не умре од глупе досаде.“ „Краљевство за један добар препад – под увјетом, наравно, да те нападну занимљиви људи – понекад сама себе ухватим како помислим“, каже и наручи још једну туру пића. Слично је о улицама Гватемала Ситија причао мој пријатељ, пјесник Франциско Нахера, дивљи професор који је каријеру започео као физички радник у Бронксу прве половине шездесетих, након што је те исте улице привремено оставио за собом. Говорио је мало енглеским, мало шпањолским, у беспријекорно текућој језичној фуги, а пред мојим очима расла је сјена испраног града. Ова прича, међутим, не говори о Чилеу нити о Гватемали, иако ју је од њих немогуће посве одвојити.

Ренату сам први пут срео више од десет тисућа километара далеко одавде, у вријеме док је радила за необичну, полутајну агенцију чији ми послови никада нису били докраја јасни. Сада се бави едукацијом у другом далеком, досадном граду у којем живи, иако би све то могао бити само параван. Размишљао сам о томе кад смо се већ одавно били премјестили у „Bósforo“, издужен локал с једним тоалетом освијетљен мутном, коцкарском свјетлошћу која се налик на лијену маглу расипа из ниско спуштених лампи. У томе неустрашивом облаку, као у осталом и у читавом Мексику, посјетитељи су се доимали истовремено живим и темељито мртвим. Помислио сам

одједном како је сасвим могуће да сам, и не знајући, затворених очију, али отворено-га срца, ипак некако успио стићи у Комалу.

Из те слатке тлапње пренуо ме најједном звук добро познатог језика. У вишегласју, које сада није дјеловало као fuga, већ као у тами свијета изгубљен *organum*, чији тихи, а ипак јасно испратив *cantus firmus* чини шапат хора прикланих кокошки, расипао се уском собом. Седам људи за сусједним столом допутовало је из Југославије, од Ниша преко Метковића до Дрниша, да ожене пријатеља и успут посјете царство Астека. Јесу ли наши обичаји; наша краљевства, цркве, наши ратови, палежи и наше жртве коначно иоле друкчији од оних астечких, чију окрутност уписану у камен тражимо не би ли нас пред њом прожео нијеми срх страха и истодобно помазала слатка паслика напретка? О томе мислим док нижемо рунде текиле и мескала, пића која се у битном не разликују од ракије. Исте агаве, из чије сржи ферментира та света ватрена вода, прекривају уосталом падине Виса, на мапи тешко разазнатљивог отока већег од себе самог, отока који у мом сјећању бубри налик на упаљену јетру, гдје сам по други пут срео Ренату.

Затим данима главињамо улицама колоније Докторес, чекајући да се под закованим прозорима и зидовима без жбуке деси нешто што ће нас ранити но не и убити; улицама јужне и сјеверне РOME, чије оцвале виле поновно пупају пуњене лијепим људима и новим новцем, потопљене у уредно, а ипак разуларено зеленило дугих алеја; спорим улицама Кондесе које, у трајну спомен грофице Марије Магдалене Давалос де Брасамонтес и Ороско, теку успоредо с нашим животима носећи варљиво сјеме сјете, сјеме које ће за првим углом бити сасвим могуће распорено бритвом и спаљено. Пробијајући се у спором слалому кроз ријеке истовремено живих и мртвих, данима одбијамо примјетити камен о који се читаво вријеме спотичем, камен издјељан у споменик; растворен у на вјетар odporне, тешке странице књиге.

И стајао сам тако пред књигом, у папирнатом издању танком, а овдје дебелом попут Библије, само наравно, много већом, јер у питању је овај пут била књига о стварном, о животу и смрти истовремено, о овдје и сада, и некад и једном кад у једном истом пролазном тијелу, месу без богова над којим се непрекидно смркава. Стајао сам пред тим разроким, на обећање сведеним Педром Парамом посађеним у близини Авениде Хидалго као да сам и сâм нечему био споменик, размишљајући о кући која не постоји, о удаљеноме дому који нестаје и опет се неочекивано враћа, налик топоту теретне композиције. Осјећао сам читав Мексико око себе како пулсира као исушен, големи зарез, питајући се може ли се, гдје и из чега овдје уопће икада родити точка.